

ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 2(41), с. 118–121

Розглянуто основоположні засади державного регулювання інвестиційної діяльності: правові, організаційні та ін. Основу розгляду становить механізм регулювання, який запроваджено в Україні.

Явище “інвестиційна діяльність” є надзвичайно складним, оскільки в реальному житті держави (соціуму) воно охоплює найрізноманітніші сфери, галузі економічного життя: сферу науково-технічного, інноваційного прогресу; сферу державного управління економікою в цілому; сферу фінансово-банківської діяльності; сферу комерційної діяльності підприємств; сферу ціноутворення та ін. [4; 5, 5]. З одного боку, ці сфери є певним чином автономними, специфічними, а, з другого — вони тісно взаємодіють, є взаємозалежними. Звідси велику роль відіграє саме державне регулювання інвестиційних процесів як в окремих сферах економічної, господарської діяльності, так і в усьому народногосподарському комплексі загалом.

Провідна роль держави з-поміж усіх суб'єктів інвестиційного процесу об'єктивно обумовлена саме тим, що держава володіє найбільшими фінансово-матеріальними, людськими ресурсами, організаційними важелями та іншими складовими.

Держава в інвестиційній політиці і діяльності є до того ж специфічним і унікальним суб'єктом:

1) вона є сама інвестором, що може вкласти кошти у будь-які (як правило великі) міжнародні та внутрішньодержавні проекти);

2) вона є великим об'єктом інвестицій, які приймає відповідно до державних інвестиційних політики і програм;

3) вона часто є виконавцем конкретних робіт, постачальником товарно-матеріальних цінностей, проектною документації і т. ін.

Однак, головне, як підкреслює, зокрема, Т. В. Майорова, “держава здійснює свої функції як суб'єкт інвестиційної діяльності через державну інвестиційну політику, завданням якої є розвиток інвестиційної діяльності, спрямований на створення привабливого інвестиційного середовища та суттєвого нарощування обсягів інвестицій” [2, 17]. Українські дослідники О. І. Бланк, П. В. Дзюба, В. Г. Федоренко та ін. часто при цьому вживають термін “інвестиційний клімат”, під яким розуміють найсприятливіші умови щодо інвестування, здійснення інвестиційних планів і проектів.

Загалом держава сповна відповідає за так звану інвестиційну стратегію, під якою В. Г. Федоренко, зокрема, розуміє “систему вибраних довгострокових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності підприємства” [8, 20].

У свою чергу інвестиційна стратегія визначається такими основними критеріями:

а) висока узгодженість з фінансовими ресурсами, які можуть бути спрямовані на інвестиції (плани, програми й окремі проекти);

б) ефективність (узгодженість) результатів і реальних витрат на їх досягнення;

в) визначеність за відповідними термінами, що пов'язані із досягненням конкретної мети;

г) максимальна оптимальність, що стоується поєднання очікуваного досягнення потрібної (прогнозованої) прибутковості та можливих ризиків і визначеності майбутнього періоду [8, 20].

Важливо при цьому нагадати доречне визначення видатного економіста А. Сміта відносно того, що “держава виконує лише ті функції (в інвестуванні. — *М. Ш.*), які не може виконати окремий індивід або робить він це економічно неефективно” [3, 110].

Проблема державного регулювання інвестиційної діяльності багато в чому обумовлена класифікацією інвестицій, їх характером і особливостями. Маємо обов’язково брати до уваги таку їх класифікацію:

а) за об’єктом вкладання:

- реальні інвестиції (кошти у матеріальні і нематеріальні активи);
- фінансові інвестиції (цінні папери, депозити, цільові банківські вклади);

б) за ступенем ризику:

- безстрокові (в Україні облігації внутрішньої позики, короткострокової дії);
- ризикові (інвестиції з припустимим, критичним та катастрофічним рівнем);

в) за регіональним аспектом:

- внутрішні (господарська діяльність певної держави);
- зовнішні (інвестування поза межами певної держави);

г) за характером участі (дії) інвестора:

- прямі (особиста участь інвестора в інвестуванні);
- непрямі (за участю фінансових попередників);

д) за періодом інвестування:

- короткострокові (до року);
- середньострокові (від 1 до 3-х років);
- довгострокові (понад 3 роки);

е) за формами власності:

- приватні (кошти громадян, підприємств недержавної форми власності);
- державні (бюджетні кошти, кошти держустанов і підприємств);
- змішані (дві попередні форми);

ж) за характером практичного використання капіталу інвестування:

- початкові інвестиції (їх капітал уперше сформовано);
- реінвестиції (вкладання капіталу, вивільненого з попередніх інвестицій);
- дезінвестиції (капітал, вивільнений з інвестиційної діяльності загалом).

Викладена вище класифікація є базисом для формування державної інвестиційної політики загалом, та формування конкретних планів і проектів інвестиційної діяльності.

Провідна роль держави у формуванні та практичному здійсненні державної інвестиційної політики закріплюється, як правило, юридично. В Україні, зокрема, це зроблено Законом України “Про інвестиційну діяльність” [6], в якому міститься навіть окремий розділ III “Державне регулювання інвестиційної діяльності”. Спеціальні статті цього розділу містять: цілі державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 11); форми державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 12); порядок прийняття рішень щодо республіканських державних інвестицій (ст. 13); порядок розміщення державного замовлення на виконання робіт у капітальному будівництві (ст. 14); державна експертиза інвестицій (ст. 15); регулювання інвестиційної діяльності Верховною Радою Кримської АРСР та місцевими радами народних депутатів (ст. 16); ціноутворення в інвестиційній діяльності (ст. 17).

У згаданому Законі України зазначено, що “Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики” (ст. 11).

Українські економісти О. А. Кириченко і С. А. Єрохін роль держави в інвестиційній діяльності вбачають не лише як координаційну, а й, головним чином, як стимулятор інвестиційної діяльності [1]. “Важливим аспектом державної інвестиційної політики, — зазначають вони, — є розвиток системи захисту інвестиційних капіталів інвесторів. З урахуванням цього збільшення обсягу інвестицій залежатиме від покращання макроекономічної ситуації в Україні в цілому та від

розробки центральними, регіональними органами і органами місцевого самоврядування дієвих механізмів удосконалення економічного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення, пов'язаного з державним управлінням інвестиційною діяльністю як потужним стимулятором розвитку ринкових відносин” [1, 75].

Враховуючи, що інвестиційний процес сам по собі є багатоаспектним, має різні напрями інвестування, у кожній державі є власні державні органи та спеціальні установи, що регулюють ці процеси. В Україні, зокрема, це: Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів та інші галузеві міністерства (відповідно до їх функцій), Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Державне агентство України з інвестицій та інновацій, Антимонопольний комітет, Українська фондова біржа.

Кожний із зазначених органів має власні, лише йому притаманні функції в інвестуванні. За важливістю безпосереднього впливу на інвестиційні процеси це має такий вигляд:

- Національний банк України (центральний банк України), який, крім загальної фінансової політики в державі, координації банківської діяльності тощо, “здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій” [1, 79].

- Антимонопольний комітет України. Головне завдання — забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Він бере активну участь у формуванні та реалізації конкурентної політики України.

- Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Вона тісно співпрацює з органами регулювання ринку капіталів інших країн, з міжнародними організаціями та іноземними інвесторами тощо.

- Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг дбає про проведення єдиної політики держави у сфері надання фінансових послуг, сприяє інтеграції у європейський та світовий ринки фінансових послуг і т. ін.

Спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в інвестиційній сфері є державне агентство України з інвестицій та інновацій. Основними його функціями є:

- а) участь у формуванні та забезпеченні практичної реалізації державної політики у сфері інвестицій та інвестиційної діяльності;

- б) формування дієвої національної інноваційної системи для забезпечення проведення ефективної державної інноваційної політики;

- в) координація діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності [2, 19].

Важливо при цьому, що, відповідно до своїх завдань та функцій [7], політика держінвестицій: розробляє та подає пропозиції щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестицій та інвестиційної діяльності; визначає розміри бюджетних коштів, що пов'язані з інвестиційними програмами і проектами; займається розробкою пропозицій по фінансовій підтримці суб'єктів інвестиційної діяльності; займається залученням у вітчизняну економіку зовнішніх іноземних інвестицій; формує базу даних на інвестиційні, у тому числі міжнародні проекти і програми; визначає порядок конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів та ін.

Відтак, саме державі відводиться пріоритетна роль у формуванні та реалізації інвестиційної політики. Це — світова практика.

Література

1. Кириченко О. А. Інвестування: Підруч. / О. А. Кириченко, С. А. Єрохін. — К.: Знання, 2009. — 573 с.

2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. В. Майорова. — К.: Центр учбової л-ри, 2009. — 472 с.

3. Основи економічної теорії / За ред. С. В. Мочерного [Текст]. — К.: Вид. центр "Академія", 1997. — 463 с.

4. Петришина Н. Функції держави в економічних системах / Н. Петришина // Банківська справа [Текст]. — 2007. — № 2. — С. 67–83.

5. Польшаков В. І. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. [Текст] / В. І. Польшаков, Н. В. Ткаленко. — К.: Кондор, 2009. — 172 с.

6. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. № 1560-XII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

7. Закон України "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій" від 03.06.1992 р. // Закони, постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою на п'ятій сесії (січень-липень 1992 р.) [Текст]. — К., 1992. — Ч. 2.

8. Федоренко В. Г. Інвестознавство: Підруч. / В. Г. Федоренко. — 2-ге вид., переробл. [Текст]. — К.: МАУП, 2002. — 408 с.

В інвестиційній діяльності серед усіх суб'єктів цього процесу домінуючу роль відіграє держава. Від неї вимагається максимально вивірено сформулювати інвестиційну політику та стимулювати усіх її учасників до ефективних дій як у власній країні, так і поза її межами.

В инвестиционной деятельности всех субъектов этого процесса доминирующую роль играет государство. От него требуется максимально выверено формулировать инвестиционную политику и стимулировать всех ее участников к эффективным действиям как в собственной стране, так и за ее пределами.

In investing activities of all entities that process dominated by the state. It is required to formulate a maximum calibrated investment policy and encourage all participants to act effectively within your own country and abroad.

Надійшла 27 лютого 2014 р.